

ÇANAKKALE MUHAREBELERİ HAKKINDA BİR RAPOR VE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Vahdet KELEŞYILMAZ

Associated Press muhabiri olup savaş zamanında İstanbul'da bulunan Alman asıllı Amerikalı Schreiner, tedavi görmekte olan İngiliz yaralıları ziyaret ettikten sonra edindiği bilgileri, ilgili belgeden anlaşıldığı üzere, gazetecilik sıfatını aşan bir iş yaparak Alman makamlarına bildirmiştir¹.

Schreiner'in raporuna göre:

1. Karaya çıkan birlikler hareketten, su eksikliğinden ve iaşenin yetersizliğinden sıkıntı çekmişlerdir. Su çıkarma mevkilerine adalardan getirildiği için az zamanda bozularak içilemez bir hâle gelmekteydi. Askerlere verilen günlük erzak ise şöyleydi: 6 adet peksimet, yaklaşık 80 gram un ve 80 gram kuru üzüm ile yeteri kadar Amerikan konservesi. Taze et, patates ya da sebze ise haftada bir verilebilmekteydi.

2. Fransızlar ile İngilizler arasındaki ilişkiler pek fenaydı. İki tarafın subayları birbirleriyle pek az görüşürlerken askerler görüşmüyorlardı.

3. Seddülbahir'de sağ kanadın ucunda Fransızlar ve bunların bi-tişğinde siyahî Senegalliler ve sonra Gurkalar, daha sonra Sihler ve en son İngiliz askeri bulunmaktaydı.

4. Gurkalara hiç güvenilmemekteydi. Esasen bunların küçük grup-

---

1. ATASE Arşivi, K:258, D:1068, F:33/2-3 (Bundan sonra arşiv adı verilmeyecektir. K:Klasör, D:Dosya, F:Fihrist anlamında kullanılmıştır.)

lar hâlinde taksimiyle cephenin çeşitli yerlerine dağıtılmaları düşünülürse de daha sonra bundan vazgeçilmişti.

5. Seferî kuvvet esasen 145.000 kişiden ibaretti. İlk çıkarma anında 70.000 kişi sevk edilmişti. Kalanı çeşitli adalarda, Mısır'da, Malta'da ihtiyat olarak kalmıştı. Artık Adalarda hiçbir büyük ihtiyat birliği yoktu.

6. Çıkarma birlikleri çok büyük kayıplar vermişti. Ayrıca askerler arasında hastalar da vardı.

7. İngiliz askerleri Arıburnu civarındaki son hareketten hayrete düşmüşlerdi. Herkes Aydos'un gayet yakınında bir çıkarma olacağını düşünmüştü.

8. Savaşın genel gidişine dair askerler fazlaca bilgilendirilmemişlerdi. Subayları, askerlere Rusların Karadeniz Boğazı girişinde büyük bir kuvveti karaya çıkardıklarını söylemişlerdi. Bu Rus kuvveti müttefiklerin Gelibolu'da yaptıkları gibi kazdıkları siperlere yerleşerek büyük bir Türk kuvvetini meşgul etmekteydiler. Herkes Rus ordusunun yapacağı baskıya güveniyordu. (Schreiner'ın belirttiğine göre Boğazların Karadeniz girişinde Rus çıkarması yapıldığına inandırılan İngilizler, böyle bir Rus hareketinin olmadığına inanmak istemiyorlardı).

9. Türkler gayet iyi savaşıyorlardı. Haysiyetliydi.

10. Atış esnasında Türk topçusunun mermileri genellikle yüksek gidiyordu. Mühimmatları iyi değildi.

11. Gelibolu'ya çıkarılan birliklerden yararlananların nakli güçlükle yapılıyordu. Mısır ve Malta'da hastaneler yarah doluydu.

12. Alman denizaltılarının varlığı gayet etkiliydi. Müttefikler denizaltıları etkisizleştirebilmek için tel ağlarla önlemler almaya çalışıyorlardı.

Tuncoku'nun belirttiği üzere² Gelibolu'ya çıkarma yapılacağı belli olunca Kahire, Sidney, Melburn, Vellington ve Londra gibi büyük şehirlerde yayınlanan gazeteler Türkler aleyhine ön yargılı bir kamuoyu oluşturmak için, savaş esirlerine çok kötü davranıldığını da içeren yoğun ve yaygın bir karalama kampanyasına girişmişlerdi. Bu propagandaya maruz kalan Anzakların savaşacakları Türk askeri ile ilgili kanaatleri şöyleydi: "Abdul: Acımasız, vahşi, zavallı, barbar Türk..."

Schreiner'in Türklerden tümüyle bağımsız olarak ve Amerikalı, Associated Press muhabiri sıfatıyla yaptığı çalışma Türk askerinin ne kadar iyi ve haysiyetli savaşçılar olduğunu, İngiliz esir ve yaralılarına son derece iyi davranıldığını kanıtlamaktadır. Savaş alanında ele geçen esirlere ve yaralı düşman askerlerine yapılan insancıl muamele önyargıları yıkmış ve Tuncoku'nun belirttiği gibi muharebeler uzadıkça, Türkler tanındıkça Anzakların kaleminden de Mehmetçiğin hakkı teslim edilmiştir.

Rusların Karadeniz Boğazı'na asker çıkardıkları yalanının uydurulması ise, kolay zafer ve erken barış beklentileriyle gayretlendirilen çıkarma birliklerinin Türk ordusunun kahramanlığı karşısında uğradığı moral çöküntüsünü gidermek amacıyla yapılmış bir propaganda çalışması olmalıdır. Türk ordusunca esir alındıktan sonra bile yanındaki diğer esirlerin ellerini sıkarak hala iki ay sonra İstanbul'a gireceklerine dair güvenceler verebilen bir İngiliz deniz subayı³ umduğunu bulamamanın hazımsızlığı içinde miydi? Yenilgiyi hiç hesaba katmayan İngiliz yönetiminin de bunu kabullenmekte, hazmetmekte büyük sıkıntılar çekmiş olması doğaldır.

---

2. Mete Tuncoku, *Anzakların Kaleminden Mehmetçik*, Ankara, 1997, s.20-27.

3. K:258, D:1068, F:2/1.

SONUÇ

Schreiner'in raporunda dikkat çeken bir şey de Gelibolu'ya çıkan birliklerin bileşimidir. Bu bilgilerde abartma olmadığı gibi eklenmesi gerekenler de vardır. Çanakkale muharebelerinden bahis geçtiği zaman genellikle İngiliz-Fransız birlikleri ve İngiliz ordusunda yer alan Anzaklar (Avusturyalı, Yeni Zelandalı askerler) akla gelir. Schreiner'in raporunda geçen Sihler ve Gurkalar'ın kim olduğunu o zaman Türkiye'de kim bilirdi? Fakat durumu biraz daha açıklayınca görülecektir ki, Türk ordusunun karşısına çıkarılan asker bileşimi dünyada emsaline rastlanması pek kolay olmayan bir yapıdadır. Söylenebilecek bir şey vardır: İnanılmaz ama gerçek!

Hindistanlı Gülbahadır'ın⁴ Gelibolu'da ne işi vardı? Sudanlı⁵ siyahîler burada ne arıyorlardı? Senegalli Muhammed Kamara'yı⁶ Fransızlar buraya nasıl getirmişti ki o Türklere iltica etmişti? Ya Faslı Ahmet oğlu Hüseyin⁷ kime karşı ne için savaştığını biliyor muydu? Bir Yeni Zelandalı'nın⁸ bu savaşa katılmasını gerektiren hangi endişesi olabilirdi? Bir Avustralyalı⁹ subay Kıltepe mntikasında niçin denizden kurtarılarak İstanbul'a gönderilmişti?

Türklerin karşısına bilerek ve isteyerek gelenler de yok değildi. Fransız ordusunda Rum¹⁰ gönüllüler şüphesiz ne yaptıklarını iyi biliyorlardı. Yahudi¹¹ gönüllüler de Çanakkale'ye ne için, ne yaptıklarını bilerek gelmişlerdi.

Evet görüldüğü gibi inanılmaz bir dünya karması(!) Türklerin karşısındaydı. Hıristiyanlar, Müslümanlar, Yahudiler, Hindular, Sihler, Gurkalar...

---

4. K:258, D:1068, F:3.

5. K:258, D:1068, F:31.

6. K:258, D:1068, F:34.

7. K:258, D:1068, F:35.

8. K:258, D:1068, F:29.

9. K:258, D:1068, F:39.

10. K:258, D:1068, F:4.

11. Mete Toncoku, "İsrail'in Kuruluşuna Varan Gelişmeler İçinde Çanakkale Savaşlarının Önemi" *Bellekten*, S.212 (Nisan 1991), s.101-108.

Siyah ırktan, sarı ırktan, beyaz ırktan demeden rengarenk insanlar...

Kahraman Mehmetçik ve onunla bütünleşen büyük kumandan Mustafa Kemal işte Haçlı ordularına bile taş çıkaracak böyle bir ordu karşısında vatanlarının ve milletlerinin haysiyet ve şerefini, hürriyet ve istiklâlini korumak için destanlaşan bir mücadele örneği verdiler.

Peki, aslında Türklerle hiç bir alıp veremediği olmayan, Nuh'un gemisinden inmişçesine çeşitli dil, din ve ırklardan oluşan bu insan grubu Gelibolu'da bir araya nasıl getirilebilmişti? Kuşkusuz kendilerinin olmayan bir savaşta Faslı, Senegalli, Hindistanlı, Yeni Zelandalı, Avustralyalı anaların da yürekleri yanmıştı. Bu çok dramatiktir. Bu askerleri Çanakkale'ye getirenler açısından da bir insanlık ayıbıdır. Ancak kanlarını ve canlarını vatani uğruna feda eden, şehit ve gazi olan Mehmetçik analarının yüreği herkesten daha fazla dağlanmıştır. Gençecik yaşında kara toprağa düşen Mehmetçik kadar gerçek İngiliz askeri bu cephede telef olsaydı İngiliz kamuoyunda nasıl bir galeyan meydana gelirdi? Hiç düşündünüz mü?